

Ба 60837

С·Я·Л·Я·Н·С·К·І Т·Э·А·Т·Р

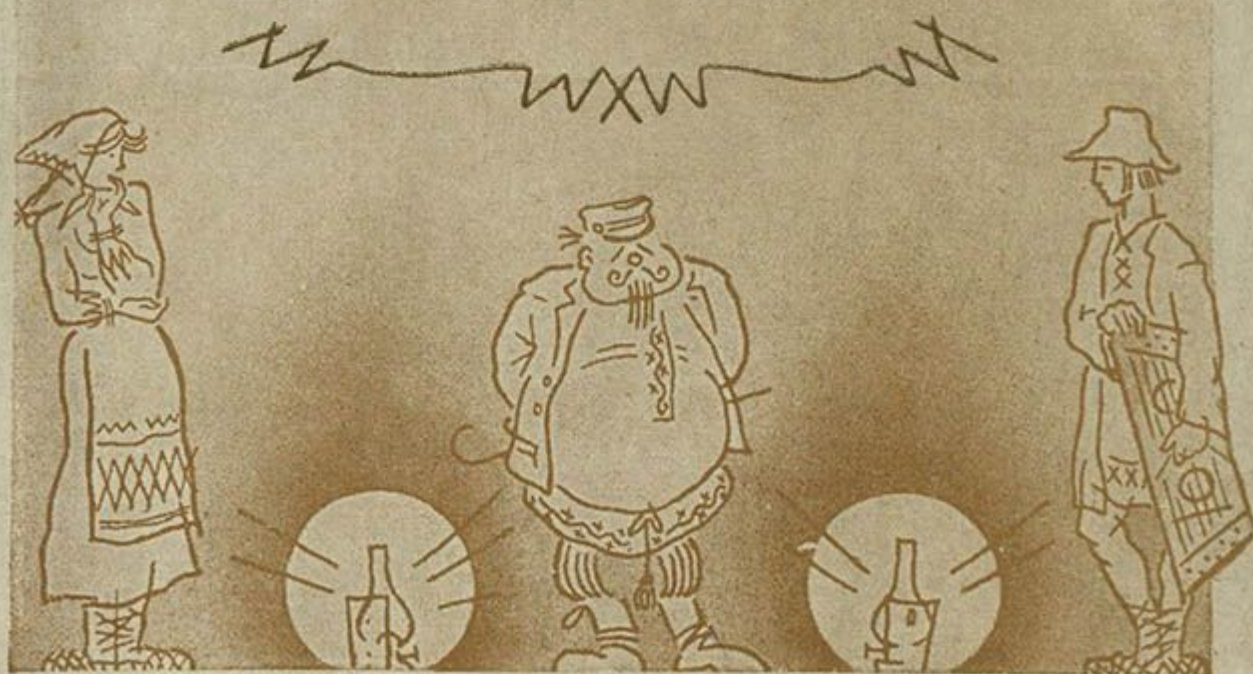
VII

РАМАНОЎСКІ і КРУЧОНЫХ

27140

Ц Е М Р А

П'еса ў 3-х дзях

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВYДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ

Ба 60.837

С Я Л Я Н С К І Т Э А Т Р

РАМАНОЎСКІ і КРУЧОНЫХ

2107

Ц Е М Р А

П'еса ў трох дзеях

Пераклаў і апрацаваў В. СУДНІК

VII

27140

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
М Е Н С К — 1928

60837

Бел. адрэс
1924 г.

20104

1944
ПРОВЕРЕНО

Заказ № 58.

У ліку 1.500 экз.

Галоўлітбел № 26695.

1-ая друк. Беларускага Дзяржаўнага Выдавецтва.

25.04.2009

А С О Б Ы:

СЫСОЕУ ЯКІМ—кулак, 45 год.

МАРТА—яго жонка, 40 год.

ПАЎЛІНКА—пляменьніца.

ПОП ГАЎРЫЛА.

ДОМНА—свацьця і павітуха.

ЦЫБУЛЬСКІ ПЁТРА ЗЬМІТРАВІЧ — сакратар
сельсавету.

СУЧОК ПАЎЛА—селькор.

МАЦЕЙ—пабожны мужык, пісьменны.

1-шы селянін.

2-гі селянін.

1-шы хлапец.

2-гі хлапец.

Інструктар акрвыканкому.

Сяляне і сялянкі.

Паміж першай і другой дзеяй праходзіць каля
паўгода, паміж другой і трэцяй—некалькі дзён.

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

Хата кулака Сысоева. СЫСОЕЎ і поп ГАЎРЫЛА
сядзяць за сталом.

Зьява 1-ая

Сысоеў. Прышлі ўвечары да мяне са школы. Жабраваць ходзяць... Ахвяруй, кажуць, дзядзька Якім, на школу. А я і кажу: вам ад мяне прыбытку ня будзе, таму вы і рады, бязбожнікі, і дабру ў вашай школе ня вучаць, апрача як за дзяўчатамі бегаць ды баглаіць. Вось калі-б, кажу, у вас закону божаму вучылі, тады-б даў.

Поп. Маладзец, Якім, адно слова—маладзец!

Сысоеў. А табе, баця, я жыта адсыплю...
З дзяўчынай прышлю.

Поп. Добрая справа, Якім, пакі і пакі,—добрая справа. Ты, проста скажу, першы чалавек у парафіі. Дабрадзей. Сьвяча перад богам. Лямпка неўгасімая.

Сысоеў (здаволены). Не ўрачы, баця, глядзі—у комуністыя запішуся, хэ-хэ-хэ... Дык спадыявайся на мяне—на гэтых днях пашлю дзяўчыну ў млын, тады і муку завязе табе.

Поп. Ох, ня раіў-бы я табе дзяўчыну пасылаць... Прытрымаў-бы яе ў хаце. Ня раю, скажу табе, як чалавеку, па ўсяму сялу паважанаму. Прытрымай яе...

Сысоеў. Гэта ты, баця, куды гнеш?

Поп. Авось ходзяць па вёсцы чуткі, што твая пляменьніца палюбоўніка сабе знайшла і жыве з ім.

Сысоеў. Зьнюхалася, значыцца... Да чаго дажыў... Што-ж яна табе на споведзі казалася?

Поп. Якое на споведзі, ці-ж яны, бязбожнікі, на споведзі бываюць! А Паўлінка твая з селько-рам Паўлам Сучком круціцца.

Сысоеў (усхвалявана). Так я і ведаў.

Поп. Ды ці-ж ты ведаў?

Сысоеў. Ведаў, усё ведаў... маўчаў толькі. Вось дзе ў мяне гэтая справа (паказвае на грудзі), начэй ня сплю.

Поп. А паглядзі вось, што я табе пакажу. Прывёз я з гораду газету. Ізноў пра нас напісана. Ізноў гэты Сучок напісаў, пачытай вось. (Дае яму газету, трымаючы пальцам адзначанае месца).

Сысоеў (чытае). ...Наш селькор з сяла Лысава піша нам наступнае: „Поп Гаўрыла і кулак Сысоеў у нас—цёплая кампанія. Усё сяло ў іх у руках. Поп рэлігійным дурманам нас дурыць і паборы зьбірае, а кулак апутаў нашых мужыкоў, як павук павуціньнем, усе яны ў яго даўжнікамі“... Сволач!

Поп. Чытай далей, ня тое яшчэ будзе.

Сысоеў. „...цёмныя мы ўсе тут, цёмныя. Жывем, як краты пад зямлёй. Нічога ня бачым і ня чуем. Кулакі і папы нас у няволі трымаюць, самагонкай захлібаемся, а горад на нас ніякай увагі не зьвяртае“... „Аб кулаках пішуць нам“...

Поп. Ну, там ужо другое ідзе.

Сысоеў. Ізноў на мяне паклёп напісаў... Задушыць мала!

Поп. Апошнія часы прышлі... Пляменьніцу ў цябе зганьбіў ды яшчэ ў газэце сароміць. Сораму няма ў людзей.

Сысоеў. Ня відаць яму Паўлінкі... Я ўжо са свацьцяй умовіўся. Абяцала жаніха знайсці... Сёньня чакаю.

Поп. А каго-ж думаеш?

Сысоеў. Сакратара нашага... Цыбульскага.

Поп. Грахі... Бязбожнік ён... ды і выпіць любіць.

Сысоеў. Сам ведаю. Ды я яго, баця, да рук прыбяру. Шоўкавы будзе.

Поп. Не жаніх ён Паўлінцы. А з другога боку, разважыць—хто-ж і возьме яе, распусьніцу?

(Уваходзіць МАРТА).

Зьява 2-ая

Марта. Якім, свацьця прышла, у сенцах чакае, паклікаць сюды ці не?

Сысоеў. Ну, зразумела, паклікаць... Адна яна?

Марта. Якое адна, з жаніхом. У піджаку, а штаны на ім вузкія, таго і глядзі трэснуць.

Сысоеў. Паўлінцы-ж скажы, каб твар абмыла ды мукой вашай пасыпалася. (Да папа). У коопэратыве вось учора давалі. Газы, кажуць, няма, а вось жаночай прысыпкі—калі ласка,—ну і прышлося ўзяць... Трэба і мне піджак апрануць, а ты, баця, покуль што ў сьвятліцы пасядзі.

Поп. Цікаўлюся, браце, на жаніха паглядзець.

Сысоеў. А ты ў шчылінку, баця, шчылінкі там ёсьць, у шчылінку і паглядзіш... (Усе выходзяць. На сцэне некаторы час нікога няма. Потым уваходзяць ДОМНА і ЦЫБУЛЬСКІ).

Зьява 3-яя

Домна. А ты, Пятрусь, ад такой нявесты не адмаўляйся, не глядзі, што там балбочуць. Сам ведаеш, дзядзька ў Паўлінкі першы чалавек ва ўсім раёне...

Цыбульскі. Жаніцца—гэта я магу... Толькі каб без папа, але з пасагам... Калі-б я быў фактычна закаханы, можна было-б і з папам і без

пасагу, а я фактычна не закаханы... Аблічча ў гэтай Паўлінкі благое і малахольнае, і сама да воблы падобна...

Домна. Сам ты дурань малахольны, на сябе паглядзі, хто ты?

Цыбульскі. Я? Я—сакратар сельсавету, голай рукой не чапай.

Домна. П'яніца ты, вось хто! А Паўлінка дзяўчына слухная, другой такой ня знойдзеш... Але толькі дзядзька яе—чалавек, можна сказаць, старога гарту, і без папа ня згодзіцца.

Цыбульскі. А калі я супроць рэлігіі? І зноў-жа, я фактычна не закаханы, а між іншым трыста рублёў калі дадуць за Паўлінкай, ды сто рублёў авансу зараз, дык згодзен і на папа. І табе з авансу два чырвончыкі...

(Уваходзіць СЫСОЕЎ, а потым яго ЖОНКА і
ПАЎЛІНКА).

Зьява 4-ая

Домна. А я да вас, дзядзька Якім, наконт інтарэсу аднаго.

Сысоеў. Сядай... Паглядзім, які гэта ў цябе інтарэс.

Домна. А Пётра выпадкова да вас зайшоў...

Сысоеў. Што-ж. Мы і выпадковаму госьцю рады!

Цыбульскі (падыходзіць да Паўлінкі). Дзень добры... Наша вам з кістачкай.

Марта. Сядайце, калі ласка... Чым ужо і частваць ня ведаю...

Сысоеў. Нясі, маці, што ёсьць... (Торгае яе за сукню).

Домна. Ды ўжо чаго так клапаціцца... Мы і добраму слову рады.

Сысоеў. Сядайце... сядайце... Паўлінка, кланяйся гасьцям... частуй... Вы-б, малады чалавек, ля пляменьніцы нашай селі. Моладзь, каб, значыцца, разам.

Цыбульскі. З фактычнай маёй прыемнасьцю.

Марта. Еж, дарагі Пётра... Вось па бацьку як—забыла...

Цыбульскі. Зьмітравіч.

Марта. Пётра Зьмітравіч... Няпамятлівая я стала... да старасьці справа ідзе...

Сысоеў. Заныла... Ты яе, цётка Домна, ня слухай!

Домна. Нязвычайны ў вас мёд цетка, Марта.

Цыбульскі. Мёд дасканалы...

Домна. А вось наша Паўлінка як расчырванелася... проста кветка! Не ўрачы-б, цьфу... цьфу... цьфу...

Марта. Не асудзеце ўжо... Чым багаты, тым і рады...

Домна. Вельмі дзякуем... А мы вось да вас наконт інтарэсу аднаго...

Сысоеў. Які-ж гэта інтарэс?.. Ня прыдумаю нават.

Домна. Тавар ёсьць у вас адзін, а ў мяне купец.

Сысоеў. Ці ня жыта купіць хочаш?

Домна. Не, я наконт іншых спраў... паненка ў вас ёсьць...

Сысоеў. А-а...

Марта. А-а...

Сысоеў. Пайшлі-б вы, маладыя людзі, у сьвятліцу... Мабыць, з намі, старымі, нудна...

Цыбульскі. Зразумела... Вы, фактычна, астаткі старога быту... А мы—моладзь... Зьмена... Адным словам... дазвольце ручку, Паўлінка...

(ЦЫБУЛЬСКІ і ПАЎЛІНКА выходзяць).

Зьява 5-ая

Сысоеў. Ну, цётка Домна, і жаніх-жа ў цябе...
Домна. А чым благі? Ганіць усё можна..

Сысоеў. Няверуючы...

Домна. Кажу табе, жаніх з усіх бакоў прыгожы. І сям'я ў яго невялікая: ён ды матка, якая на ладан дыша і вось-вось памерці павінна. А калі ён да карчмы прыхільнасьць мае, дык гэта глупства. Ажэніцца—усё пройдзе. Затое з галавой хлапец: іншы раз такое слова скажа—век сядзі думай, а ня прыдумаеш, што гэта слова значыць. І шлюб браць згодзен у царкве, толькі трыста рублёў пасагу хоча, а сто авансам зараз.

Сысоеў. Наконт трыста рублёў—гэта глупства. І ўсё, што належыць, дадам: камоду дам, пярыну і ўсё іншае. А вось наконт авансу, дык гэта нешта ня чуў. Калі пасьяля шлюб—усе грошы адразу аддам. А авансу... Навошта гэта?

Домна. Як навошта? А калі маладому хлапцу перад шлюбам на выдаткі патрэбна? Кашулю там купіць, гадзіннік з ланцужком ці нявесьце гасьцінчык.

Сысоеў. Ня чулі мы пра гэткаія справы. Калі пасьяля шлюб—дык з вялікай прыемнасьцю.

Марта. Ах, божа, не пярэч, бацька—ці-ж шчасьця не жадаеш пляменьніцы?

Сысоеў. Дзіўна мне гэта справа, ды ўжо добра... Пакліч, маці, жаніха...

Марта (адчыняе дзьверы і голасна крычыць). Пётра Зьмітравіч, калі ласка, да нас! (Уваходзіць Цыбульскі).

Сысоеў. Умовіліся мы з Домнай, каб табе зараз сто рублёў даць... Так, ці што?

Цыбульскі. Так, так... авансам, значыцца.

Сысоеў. Бяры грошы... ды глядзі, не ашукай... Пры сьведках даю... (Дае грошы і выходзіць у другі пакой).

Домна. Ну, прабачэньня просім, цетка Марта... (Выходзіць)...

Марта (усьлед). Заходзь калі... Заўсёды рады... (Зачыняе дзьверы, выходзіць у другі пакой).

Зьява 6-ая

Цыбульскі (ля вакна лічыць грошы). Дваццаць... трыццаць... сорок... (Уваходзяць СЫСОЕЎ і ПАЎЛІНКА. Цыбульскі шпарка хавае грошы).

Зьява 7-ая

Сысоеў. Ну, чаго плачаш, дурная? Для цябе-ж стараюся. Радавацца павінна, а не раўці. Жаніх вось паглядзіць... А ты, будучы зяцёк, пасядзі з нявестай, пагутары з ёю... А мы пойдзем свае справы рабіць... (Выходзіць).

Зьява 8-ая

Цыбульскі. Дарма вы плачаце, Паўлінка. Я-б на вашым месцы радаваўся. Таму дзядзька ваш чалавек цяжкі. І жыць з ім, мабыць, адно мучэньне. А са мною жыцьцё вам будзе супакойнае. Я чалавек ціхі, а калі нап'юся, люблю розныя прыгожыя словы казаць, а біцца—мухі не закрану, ня толькі жонкі...

Паўлінка. Не пайду я за вас, ляпей у ваду... Ні за што не пайду...

Цыбульскі. Ды чаму-ж?

Паўлінка. Ды як я пакіну таго, каго люблю? Ніколі! Хоць перад усім сьветам скажу—адзін мне муж—Паўла Сучок і другога ня трэба.

Цыбульскі. Гэта Паўла—вось, ведаю... Чуў я пра яго. Ды толькі не аддасьць вас за яго дзядзька.

Паўлінка. А не аддасьць—сама ўцяку. (Цыбульскаму ласкава). Пётра Зьмітравіч, скажэце праўду, я-ж вам не патрэбна, грошы дзядзькавы патрэбны.

Цыбульскі. Гэта праўда. Жаніцца мне ня хочацца. Грошы патрэбны, а тут вось ваш дзядзька падварнуўся... Ды вы ня плачце, фактычна гэтага вяселья ня будзе.

Паўлінка (радасна). А што-ж вы думаеце зрабіць?

Цыбульскі. А вось што! Вылазьце вы ў вакно, ды проста да Паўлюка... і як найхутчэй у загс. Я прыкінуся, нібы вельмі пакрыўджаны, а грошы, што ваш дзядзька даў, за зьнявагу сабе вазьму. Добра?

Паўлінка. Так, значыцца, я вольна? Ой, як добра! Дзякую, Пётра Зьмітравіч... (Выскаквае ў вакно).

Зьява 9-ая

Цыбульскі (адзін). Фактычна, грошы мае. А што датычыцца вяселья, дык на ліха-ж яно мне патрэбна! І свацьці не аддам... вось яшчэ... Ізноў-жа, няшчаснай дзяўчыне дапамог... Маладзец ты, Цыбульскі, адно слова—сакратар!

(Уваходзіць МАРТА).

Зьява 10-ая

Марта. Ну, што, нагутарыліся? (Бачыць, што Паўлінкі няма). А дзе-ж нявеста?

Цыбульскі. А нявеста, значыцца, цю-цю... (Пстрыкае пальцамі). Уцякла!

Марта (ашаламлёная). Як уцякла!.. Куды ўцякла?.. (Крычыць). Якім, ідзі сюды! Паўлінка што нарабіла!

(Уваходзіць СЫСОЕЎ, за ім ПОП).

Зьява 11-ая

Сысоеў. Што за крык? Што здарылася?

Цыбульскі (злосна). А здарылася тое, што мне заместа пашаны—адна насьмешка вышла... Толькі я гэта, значыцца, да Паўліны Міхалаўны з прыемнымі словамі падступіў, а яна—фук у вакно! Да мужа, кажа, іду, да Паўлы Сучка.

Сысоеў (хапаючыся за галаву). Асароміла! На ўсё сяло асароміла!.. Людзям у вочы глядзець сорамна... Заб'ю яе... Жаліцца буду... у суд падам...

Цыбульскі. Які-ж гэта суд за вас уступацца будзе. Ня той час... пляменьніца ваша поўналетняя—можа рабіць, што хоча... А між іншым, сто рублёў вашы лічу, як за зьявагу... І шчасліва заставацца... Бывайце... (Ідзе да дзьвярэй).

Сысоеў. Пачакай, пачакай... Як-жа гэта так! (Бяжыць за ім, у дзьвярах сустракаецца з ПАЎЛАМ СУЧКОМ).

Зьява 12-ая

Сучок. Добры дзень, Якім Сідарыч!

Сысоеў. Чаго табе трэба? Хату гадзіць прышоў?

Сучок (ня слухаючы). Я да цябе па справе, Якім Сідарыч... Наконт Паўлінкі... Яна да мяне жыць прышла.

Поп. Ні сораму, ні сумленьня...

Сысоеў. Папсаваў дзяўчыну, а цяпер „па справе“. Ніякіх спраў з табою мець не хачу. Абняславіў дзяўчыну... За такія справы і ў вашым судзе па галоўцы не пагладзяць!

Сучок. Гэта ты дарма, Якім Сідарыч, папсаваць яе я нічым ня мог. Кахаем мы адзін аднаго, дык што-ж з гэтага?.. Не супярэчыў-бы ты нам,

жылі-б мы добра. Чаму яна да мяне з тваёй хаты ўцякла, на ганьбу пашла?.. Ад добрага жыцця не ўцякаюць...

Поп. Распушта...

Сысоеў. Дык яна сапраўды да цябе прышла?

Сучок. А да каго-ж яшчэ? Я затым і прышоў, каб сказаць табе аб гэтым. Цяпер яна мая жонка будзе. Ужо мы як належыцца расьпішамся і справе канец.

Сысоеў (крычыць). Ня сьцерплю! За косы дамоў прывалаку!

Сучок. Ня маеш такога права. І дарма хвалюешся... Цяпер—свабода!

Сысоеў. Вон з маёй хаты!

Сучок. І так пайду, ня крычы...

Сысоеў. Вон!.. вон!.. Заб'ю!..

Сучок (супакойна). Ну, бывай, калі так! (Выходзіць).

Зьява 13-ая

Поп. Супакойся, Якім. Не наракай... Грэх наракаць... Давай лепш аб справе пагутарым.

Сысоеў (ня можа супакойцца). Заб'ю!.. Зьнішчу!.. Паганья...

Поп. Ды ня крычы, бог з табою...

Сысоеў. Не магу... даўно я ад іх цярплю... Комуністыя, паганцы... Вось так і задушыў-бы ўсіх.

Поп. Гордасьць гэта ў цябе... Сядай вось лепш. Трэба справу рабіць разумна. (Таёмна). Старшынёю зрабіцца трэба, тады мы іх усіх скруцім. Будзеш ты сядзець, як бог на пасадзе, сам пан і гаспадар.

Сысоеў (зацікаўлена). А думаеш, можна гэта зрабіць?

Поп. Я табе дапамагу: пасья службы ў царкве казань скажу, каб абіралі ўсе цябе, як бацьку і дабрадзея.

Сысоеў. Дапамажы, баця! Ніколі не забуду!

Поп. А ты маліся, Якім, маліся, можа і выйграеш.

Сысоеў (апускаючыся на колені). Божа, дапамажы мне ў старшыні трапіць, ужо тады і пакажу я ім, сукіным дзецям, дзе ракі зімуюць! (Хрысьціцца).

Заслона.

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

Вуліца. Натойп сялян, сярод іх МАЦЕЙ, 1-шы і 2-гі СЯЛЯНЕ, 1-шы і 2-гі ХЛАПЦЫ. Уваходзіць СЫСОЕЎ.

Зьява 1-ая

Сяляне. Добры дзень, дзядзька Якім!

Сысоеў. Дзень добры! На выбары ці што народ сабраўся?

Мацей. Сам ведаеш... Усіх апавяшчалі. Новага старшыню з сакратаром абіраць будзем.

Сысоеў. Што-ж... Справа добрая... (Да 1-га селяніна). Дзень добры, Янка! Калі-ж за хамут грошы аддасі?

1-шы селянін. Аддам, дзядзька Якім, — хіба-ж ня ведаеш маё становішча? Пачакай трохі, да сёмухі расплачуся з табой.

Сысоеў. Процанты накіну, мілы чалавек... Другі-б даўно на цябе ў суд падаў, а я ўжо па дабраце душэўнай чакаю. Але толькі і майму цярпеньню будзе канец...

1-шы селянін. Зьмілуйся, дзядзька Якім, сам ведаеш, не магу...

Сысоеў (адводзячы ў бок 1-га селяніна). Што-ж, душа мая добрая... Магу ўсё выбачыць, калі, скажам, будзеш галасаваць за мяне... А не, дык такі хамут надзену, век хамутаца будзеш...

1-шы селянін. Вельмі дзякую, дзядзька Якім. Ты наш бацька і дабрадзеі. Галаснуць нам — гэта глупства. Чаму-ж не галаснуць...

2-гі селянін. Дзядзьку Якіму... пашана!

Сысоеў (ласкава). А, кум... чаму не заходзіш, ты-ж мне сваяк?

2-гі селянін. Які-ж я сваяк,—вы чалавек з капіталам, а я...

Сысоеў (яшчэ ласкавей). Ну, што аб гэтым казаць. Я-ж хрышчоны... Сваю радню заўсёды памятаю... Ты мне, я табе... (Адводзячы ў бок 2-га селяніна). На сходзе галасьні за мяне, пасваяцку, я мо' тож спатрэблюся!.. Хрэсьніка свайго не пакіну...

2-гі селянін. Для цябе, дзядзька Якім,—заўсёды рады. Галасьнём, будзь спакойны.

Сысоеў (накіроўваецца ў натоўп селян і ласкава ківае ўсім). Добры дзень, праваслаўныя!.. Чуў я, быццам Паўлюка Сучка за старшыню намецілі...

1-шы хлапец. І паставім! Наша справа!

2-гі хлапец. Ці не цябе абіраць? Тлусты надта!

1-шы селянін (спалохана). Маўчы! Соплі абатры, шчанё!..

Сысоеў. А што-ж, праваслаўныя, чым-жа Паўлюк не старшыня. Яно, праўда, малады яшчэ... блазен... Ня надта добра старым пад яго дудку скакаць... Ізноў-жа, камуністы ён... З падаткам пры ім не схвальшывіш...

1-шы селянін. Задушыць падаткам!

2-гі селянін. У комунію ўсіх абярне—тады пішы прапала.

Сысоеў. А чым-жа ў комуніі кепска?.. Яно, канешне, калі ў Рыгора ды Мацея конь цяпер свой, дагледжаны, дык у комуніі не паглядзяць, што ты гаспадар... Адразу тваіх коняў адбяруць, і араць на іх будзе той, хто захоча, а ты і слова ня скажаш... Але затое вось наконт самагону—строга. І думаць нельга... абавязкова забароняць!

1-шы селянін. Як? Самагон забароняць? Якое-ж гэта жыцьцё без самагону?!

Сысоеў. Ды вось і з царквой разьвітацца прыдзецца. Царкву абавязкова зачыніць Паўла, дзеля таго, што гэта ў іх за патворства лічыцца.

Мацей. Барані бог... Ці-ж гэта можна?

Сысоеў. Ды ўжо так і будзе... Спамянеце маё слова...

1-шы селянін. Ды на ліха ён нам—бязбожнік... (Сысоеў шэпча нешта Мацею, той ківае галавой).

Мацей. А што, праваслаўныя? Ці-ж Якім ня гож у старшыні? Чалавек свой, набожны...

1-шы хлапец. Ды што ты, ці ў сваім розуме? Кулака за старшыню абіраць?

2-гі селянін. Заткні глотку! Які ён табе кулак? Спраўны чалавек і нічога больш!..

Мацей. Ізноў-жа, бацюшка што казаў? Абірайце, кажа, чалавека веруючага. У кім хрысьціянская душа ёсьць, і вам і царкве зычлівага...

1-шы селянін. Абірай, хлапцы Сысоева—ён наш дабрадзеі!

2-гі хлапец. Звар'яцеў народ! Дзе-ж гэта Паўла запрапаў? Яму-б трэба сказаць, што за золата Сысоеў... Крывасмок наш...

1-шы селянін. Каму крывасмок, а каму бацька родны. Абірай Сысоева!

Сысоеў. Вельмі дзякуем, праваслаўныя! Ды што ў сухую глоткі дзерці! Стаўлю вядро на грамаду.

Сяляне. Вось гэта дык справа... Пойдзем, праваслаўныя, да Домны, у яе смачна.

2-гі селянін. Давай, дзядзька Якім, грошы, я зараз-жа зьлётаю...

1880

Зьява 2-ая

1-шы хлапец. За самагонку кулаку ў няволю прадаеце сябе...

2-гі селянін. Ды ці-ж мы прадаем? За чужыя грошы чаму-ж ня выпіць,—дурань і той вып'е...

2-гі хлапец. Задушыць нас усіх Сысоеў, толькі падпусьцеце яго...

Мацей. Добра! Кажы... А вы са сваім Сучком дабрадзеі якія! Комуністыя, усе вушы прагудзелі: трахтар, трахтар, а дзе ён, ваш трахтар? Дагэтуль зямлю мордай калупаем!

(ПАЎЛА СУЧОК прабіваецца праз натоўп).

Зьява 3-яя

Сучок. Эй, таварышы, слухайце!..

1-шы хлапец. Скажы ім, Паўла... Добра скажы...

2-гі хлапец. Сысоеў у старшыні наровіць... Самагон паставіў...

Сучок (крычыць). Таварышы, ня слухайце кулака-крывасмока, ён вас наўмысьля спайвае, каб вы яго сп'яну абралі... Калі яго дапусьціце—прапала наша справа. Задушыць усіх паборамі... Зацягне пятлю...

1-шы селянін. Далоў яго!.. Чаго крычыць!.. Якім—дабрадзеяй, ён мне доўг выбачыў... Чаго яшчэ трэба?

Сучок. Абдурыць ён вас хоча, цяпер выбачае, а як сядзе вам на шыю—дык тры даўгі зьдзярэ і ня пікнеце.

Галасы. Далоў комуністага, бязбожніка, далоў... Царкву руйнаваць не дазволім...

Сучок. Ды хто вашу царкву руйнуе?

Мацей. Ведаем, усё ведаем... Да рэлігіі дабіраешся.

(Убягае 2-гі СЕЛЯНІН з самагонкай у руках).

Зьява 4-ая

2-гі селянін. Вось, праваслаўныя, пачастунак... Кум ставіць...

(Сяляне акружаюць яго).

Сысоеў (крычыць). Пі, праваслаўныя. А пасья выбараў, стаўлю яшчэ...

Сучок. Падлюга ты, Якім Сідарыч!..

1-шы селянін. Маўчы, комунія праклятая... Ці-ж можна нашага дабрадзея лаяць?!

2-гі селянін (хістаючыся). Ці-ж словы яны разумеюць? Дубінай іх трэба...

Сучок. Таварышы!..

Сяляне. Якія мы табе таварышы? Нехрысьць паганая...

(Уваходзіць ЦЫБУЛЬСКІ, трохі выпіўшы).

Зьява 5-ая

Цыбульскі. Чаму шум? Дзе тут старшыня сходу?

1-шы селянін. (Падае Цыбульскаму шклянку). Пі, сакратар, на астатку.

Цыбульскі. Выпіць мы заўсёды можам, але вось ня добра, што сход без старшыні. (П'е яшчэ).

Галасы. Давай старшыню... Мацей у старшыні!..

Хлапцы. Мацей Сысоеву прадаўся, адна банда...

2-гі селянін. Мацея жадаем... (Хістаецца). Увесь сход жадае! Лезь, Мацей!..

(Сяляне падштурхваюць МАЦЕЯ, той паднімаецца на ганак).

Мацей. Ну, добра, праваслаўныя. Апрача ўсяго—цішыня і парадак. Ну, таго-гэтага, сход лічым, гэта значыцца, адчыненым. А калі я старшыня, дык значыцца, першае слова маё... А я, значыцца, наконт гэтага... Ну, зразумела, усім вядома, быў у нас старшыня Язэп Дуга, а вяс-

ною ён занядужаў... таму, значыцца, наша шап-
туха, цётка Домна, яму кілу пасадзіла... Ён у яе
самагонны апарат рэквізаваў, ну яна яму і на-
шаптала вось гэтую кілу... Ну, ён, Язэп, знача,
ад гэтай хваробы да Абрама на піва і таго... ад-
даў богу душу... Выходзіць, праваслаўныя, у нас
трэці месяц няма старшыні... І ўсёй справай сак-
ратар верхаводзіць, які п'яніца, а галоўная спра-
ва—баглай, і такога сакратара нам ня трэба... А
ў старшыні сельсавету трэба паставіць чалавека
слушнага, праваслаўнага, як, напрыклад, дзядзьку
Якіма... Мужык ён правільны, пабожны і ў го-
радзе руку мае...

1-шы селянін. Правільна, паднімай руку за
Якіма! Добры ён чалавек... Вось бачыш, які баль
наладзіў... А чаму? Ад дабратаў!.. Ён можа ўсё!..
Таму—чалавек з галавой!.. Трымайся за яго...

Сучок. Пачакайце, браты, ці-ж так можна?..
Якім Сысоеў—кулак... Мала ён вашай крыві па-
піў?.. Ён-жа паборамі вас замучыць, калі стар-
шынёю будзе.

2-гі селянін. Маўчы, сволач! Што ты разу-
мееш?...

1-шы селянін. Малады яшчэ сход вучыць!..

Мацей. Цішэй, праваслаўныя... Першая спра-
ва, значыцца, каб бяз бойкі... Организавана, гэта
значыцца...

Сучок. Дзядзька Мацей, дай слова, сказаць
хачу...

Мацей. Вось, праваслаўныя, Сучок слова
просіць. Даць ці што?

Галасы. Ну яго, да ліха... Брахню іх чулі ўжо,
годзе!.. Дай слова, няхай гаворыць, цяпер сва-
бода, кожны мае права, каб, значыцца, выказац-
ца... Сва-бода!.. Ды за гэткае словы, нічога больш,
як у морду даць.

Мацей. Ну, дык, як-жа, праваслаўныя, даваць ці не?..

Галасы. Не даваць! Ня трэба! Ну яго!

1-шы селянін. Справа, значыцца, такая: абіраем Якіма—і ўсё! Ці-ж лепшага знойдзеш? А ён нам пасья яшчэ самагону паставіць!

(Частка сялян паднімае рукі, 1-шы і 2-гі СЯЛЯНЕ паднімаюць абедзьве рукі).

Мацей. Мне што, мне—як сход... Калі сход хоча, давай абіраць Якіма... Галасую, значыцца, хто за яго, паднімай руку... Чакай, трымай, я лічыць буду...

2-гі селянін. Ды чаго лічыць? Ці-ж ня бачыш, што большасць за яго... Дзе ён, Якім, давай яго сюды... Займай, дзядзька Якім, месца старшыні...

Сысоеў. Вельмі я, значыцца, праваслаўныя, дзякую... Але калі, можа, каго лепш другога... дык я, зразумела, нічога... Я што-ж... як сход... Як грамада... Але толькі што мы заўсёды з вялікай прыемнасцю... для грамады (б'е сябе ў грудзі), во!

1-шы селянін. Не ўжо... Цяпер не адмаўляйся... добры ты чалавек, і ці-ж мы тваёй дабрата ня бачым... Калі, напрыклад, яшчэ самагоначкі...

Галасы. Не адмаўляйся... Супроць сходу ня ідзі!

Сысоеў. Ну што-ж, калі сход абраў... на тое воля божа... Ну, значыцца, цяпер я ваш старшыня!

Галасы. Правільна! Старшыня—і ўсё!

Сысоеў. Выходзіць, праваслаўныя, мне цяпер пячатку каб у рукі... каб, значыцца, па правільнаму, законнаму, з пячаткай...

1-шы хлапец (Паўлу). Загінем цяпер пад кулаком... Пап'е нашу кроў... Адна надзея на цябе была... не далі гаварыць... сволачы!..

Сучок. Не гаруй, хлопцы!.. таму наша сіла ў друкаваным слове... будзем з Сысоевым праз газэту змагацца...

1-шы хлапец. Ня будзе табе жыцьця ад яго!

Сучок. Я зараз-жа еду ў горад і там паведамлю каго трэба аб яго хітрыках... (Выходзіць з хлапцамі).

Зьява 6-ая

Сысоеў. Да рэчы ўжо, праваслаўныя, справа ў мяне да вас ёсьць... Зманіў маю пляменьніцу Паўла Сучок.. Дапамажэце мне Паўлінку ў хату вярнуць.

Мацей. Вось знайшоў аб чым пытацца? Узяў-бы ды за косы і прывалок...

Сысоеў. Яно, канешна, прывалачы можна... Ды цяпер ужо неяк нягожа мне, старшыні, дзяўчыну за косы па ўсёй вёсцы цягнуць... І, апрача таго, чуў я, што яна ў савеце з Паўлам расьпісалася, дык ужо бяз сходу, ведаеце, таго... боязна.. Няхай ужо сход парашыць... А толькі, памойму, калі ў царкве не вянчаліся, значыцца, ня жонка яна яму...

Галасы. Зразумела—ня жонка... Без папаякая-ж жонка...

Мацей. Няма чаго рабіць, трэба новаму старшыні дапамагчы... Пойдзем, хлопцы, прывядзем дзяўчыну сюды, разважым—як, значыцца, і што...

(Мацей і некалькі сялян выходзяць).

Зьява 7-ая

Сысоеў. Выбачце, праваслаўныя, што я прымяшаў сюды сямейныя справы...

Галасы. Нічога... Справа жыцьцёвая... трэба правучыць!.. (Перабіваюць галасы). Падлюга Сысоеў!

(Вельмі хутка прыводзяць ПАЎЛІНКУ).

Зьява 8-ая

Паўлінка. Ці не мяне, людзі добрыя, судзіць зьбіраецца? Гэта за што-ж такое? Што мы з Паўлам ціха і мірна жывем, а вас зайздрасцьць узяла? Што вам маё жыцьцё папярок горла стала? Ці мой дзядзька ганьбы баіцца? А спытайцеся яго: ці даўно ён сумленным зрабіўся? Пасавецкаму ў згодзе з мужам жыць—гэта ганьба, а сялян рабаваць—гэта сумленна?

Сысоеў. Заткні морду, бяссорамная дзеўка! Каб мне, старшыні, ды грубасьці ад цябе чуць—не дапушчу да гэтага!.. Заб'ю!..

Паўлінка. Рукі кароткія, дый што я табе? Што ты маеш да нас? Я ў савецце па закону расьпісалася і форменную аб гэтым паперу маю.

Сысоеў. Ах ты, сволач пархатая! Круцішся, ды яшчэ перад усім сходам хвалішся, мяне канфузіш!

Паўлінка. Нічым я цябе не канфужу, адчапіся ад мяне...

Сысоеў. Ах ты, брыдота! (Б'е яе). Ах ты!.. (Зноў б'е). Заб'ю і адказваць ня буду!

Мацей. Пабойся ты бога, дзядзька Якім, яна-ж цяжарная... Дзіцянё пашкадуй!

(ПАЎЛІНКА валіцца).

Сысоеў. Цягнеце яе ў хату, ужо пасьяля я ёй пакажу! Людзі добрыя, прабачэньня прашу! Аказія з кожным можа здарыцца. (ПАЎЛІНКУ выносяць). Людзі добрыя, так, значыцца, на гэтым і скончым, а ўжо сакратара я сабе сам знайду.

З а с л о н а.

ДЗЕЯ ТРЭЦЯЯ

Хата Сысоева. Дэкарацыя тая-ж, што і ў першай дзеі, толькі адзін кут адгароджан фіранкай, за фіранкай чутны стогны.

Зьява 1-ая

Марта (прыносіць дугу). Вось на дугу!

Домна. Акрапі яе сьвятой вадзіцай, ды яшчэ лейцы прынясі. А па бацюшку ўжо паслалі?

Марта. Паслалі, зараз прысьці павінен.

Домна. Як толькі родзіць, мы зараз-жа і ахрысьцім дзіцянё... (Ідзе за фіранку). Я зараз вось гэты канец лейцаў за сьпінку ложка закручу, а другі канец табе ў рукі дам... Ты ўпрыся нагамі ў сьцяну і натужся... Цётка Марта, дапамажы мне вось тут дугой майстраваць.

Марта. А як-жа гэта, дугой?

Домна (з-за фіранкі). За канцы возьмем, ды згары ўніз па ўсяму целу праводзіць будзем з націскам, а на грудзі ды на бруха асабліва націснуць трэба, са ўсёй сілай... Зразумела? Ну, давай. (Паўлінка стогне). Хіба-ж мне ёй на бруха сесьці? І праўда, сяду. Трэба-ж парадзісе памагчы... (Паўлінка крычыць). Вось... бачыш, як села, дык і памагло... Адразу радзіла пакутніца наша... Марта, прымай дзіця...

(Стук у дзьверы. Уваходзіць ПОП).

Зьява 2-ая

Поп. Мір дому гэтаму... (Марта падыходзіць пад блаславеньне). Ва імя айца і сына і сьвятога духа...

Марта. Да вашай, бацюшка, міласьці, пляменьніца радзіла.

Поп. Растраслася, кажаш? До-о-брая справа... Каго-ж бог даў?

Домна. Сынка, бацюшка...

Поп. Добрая справа, добрая... Ну, што-ж, сёньня і ахрысьцім...

Марта. Ды вось наконт гэтага і ўся размова... што рабіць?.. Палюбоўнік яе няверуючы, з цяперашніх, у горад паехаў, а яна тут з Якімам пасварылася... прынеслі яе да нас, а яна хутка і радзіла... А палюбоўнік яе, бачыш, камуністы і хрысьціць ні ў якім разе не дазволіць... Вось калі-б паціхутку ахрысьціць, каб ён ня ведаў...

Поп. Гм...гм... добра сьпяваеш, ды толькі небясьпечная гэта, цётка, справа... вельмі небясьпечная... А ну як, барані бог, даведаецца, што мне тады будзе?

Марта. Вы, бацюшка, ня бойцеся, мой-жа Якім старшыня... Нам-бы толькі дзіця ахрысьціць, а ўжо пасьяля няхай пасвойму акцябрынамі хрысьціць, напляваць тады ўжо...

Поп. Дурныя вы, бабы,—вам здаецца гэта проста—чык, брык і гатова. А ня ведаеш, што нашаму брату за гэта бывае? Нас і так, пастыраў вашых, прасьледуюць, быццам пры цару Дыяклітыяне ці пры Нэронэ рымскім. Баюся...

Марта. Бацюшка, ды мы-ж не задарам, мы не пашкадуем—заплацім...

Поп. За такую справу колькі-ж з вас узяць?

Марта. А колькі, бацюшка, возьмеш?

Поп. Пяць чарвякоў дасі,—так і быць—рызыкну.

Марта. Гэта колькі-ж?

Поп. Усяго толькі пяцьдзсят рублёў.

Марта. Ах, божа мой! Дык гэта-ж цэлая карова. Дзе-ж нам такія грошы ўзяць?..

Поп. Таней не магу. І то ўжо так толькі, як пастыр—дзіцянё шкода... Было-б і мне, у разе чаго, за што пацярпець... А дзе ўзяць, кажаш? Нічога... Сама кажаш, што муж старшыня... Пасада прыбытковая...

Марта. Бацюшка... зьменшыце... Няхай ужо за сорок рублёў.

Поп. Гм... за сорок... Як-бы не прадзешавіць, бабы... за сорок... гм... Ну, ужо добра, так таму і быць... няхай за сорок. Згодзен. А кумам хто-ж будзе, сам ці што?

Марта. Ён, ён, паклікаць яго, а кумой няхай цётка Домна.

(Уваходзіць СЫСОЕЎ).

Зьява 3-я

Сысоеў. Добры дзень, баця!

Поп. Дзень добры, Якім! Прышлося, кажаш, дзіця хрысьціць?..

Сысоеў. Добры я надта... Трэ' было яго галавой аб сьцяну.

Поп. Перахрысьціся, Якім, д'ябал цябе блытае. Грэх вялікі...

Сысоеў. Няма грэху... Таму, байструк ён...

Поп. Грэх, Якім, грэх... Ці ўсё прыгатавалі?

(Усе выходзяць і выносяць дзіця).

(На сцэне нейкі час нікога няма. Паўлінка стогне за фіранкай усё галасьней і, нарэшце, пачынае крычаць. Убягае ДОМНА. Бяжыць за фіранку).

Зьява 4-ая

Домна. Іду, іду, ах ты, божа мой... Вось крычыць... Дзіцянё з-за цябе ледзь не ўтапіла... (За фіранкай). Ах ты, божа мой, ды яна-ж памірае... (Уваходзіць ПОП, МАРТА з дзіцянём на руках і СЫСОЕЎ).

Зьява 5-ая

Поп. Бацьку нараджэнца калі-ж чакаеце?

Марта. Ужо і ня ведаю... З выбараў проста пабег ён... Ня іначай—данасіць...

Сысоеў. Няхай даносіць, ня надта мы такіх даносчыкаў баімся... (Жонцы). А ты аддала бацьцюшку грошы?

Поп. Дзякую, атрымаў... Ну, бог з вамі, я пайду. (Ідзе да дзьвярэй).

Домна (з-за фіранкі). Кепская справа. Бацьцюшка яшчэ тутака?

Поп (абярнуўшыся, спыняецца). Тут, тут, мо' я яшчэ патрэбен?

Домна (выходзіць з-за фіранкі). Я ўжо гэта на ўсякі выпадак, бацьцюшка. Дрэнна з Паўлінкай—каб не памёрла...

Поп. На ўсё воля божа. (Садзіцца).

Домна. Мо' і вылечу. Перш за ўсё трэба яе сюды вынесьці. Дапамажэце мне.

(Якім і Домна ідуць за фіранку і выцягваюць лаву, на якой ляжыць Паўлінка).

Паўлінка. А дзіцянё жыве? Паглядзець-бы на яго... О-ой, цяжка мне...

Домна. Паглядзіш... дакучыць яшчэ...

Паўлінка. Сьмертачка мая... Цяжка... о-ой... А імя якое далі? О-ой... Што-ж гэта робіцца?..

Домна. Цярпі, мілая, цярпі!.. А назвалі яго Міхалка, па дзеду... Ты, маці, печ даўно паліла?

Марта. Толькі што вуглі нядаўна выграбла...
Домна. Вось і добра... Прынясі мне, маці,
дошку якую-небудзь... А я покуль-што навокал
парадзіхі аплюю. Цьфу... цьфу... цьфу...

(Марта выходзіць).

Марта (прыносіць дошку). Вось дошка. Гожа
ці не? А ты, бацюшка, не адыходзь—хто-ж ведае,
што можа здарыцца...

Поп. Добра, гаспадыня, пачакаю, як пасты-
ру належыць.

Домна. Мы зараз Паўлінку на дошку пак-
ладзем, ды на тры „ойча наш“ у печ сунем... Як
рукой усё зьніме.

(Кладуць Паўлінку на дошку).

Паўлінка. Цётка... о-ой... Што вы са мной
робіце...

Домна. Маўчы! Табе-ж лепш будзе... Уся
хвароба выйдзе. А ну, дапамажэце мне яе ў печ
усунуць!

Паўлінка. Ах, божа... Пусьцеце... Вы спалі-
це мяне...

Усе. Ойча наш, іжэ есі на небясах...

Паўлінка (з печы). Цётка, ратуйце...
Сьмерць мая... душна мне, душна...

Усе. Да сьвяціцца імя тваё, да...

Поп. Так, так... Добрая справа—пры ўсякіх
радасьцях, бядзе, а тым больш пры хваробах—
заўсёды імя бога нашага заклікаць...

Усе. Яка твае ёсьць царства, і сіла, і слава,
і ва векі вякоў, амінь. (Домна выцягвае з печы мёр-
твую Паўлінку).

Марта. А-ах! Прасьвятая багародзіца, што-ж
гэта такое? Ах, што мы з табой нарабілі?

Домна. Ня іначай галавешка ў печы была.

Поп. На ўсё воля божа...

(Стук у дзьверы).

Зьява 6-ая

Сучок (убягаючы). Дзе жонка?.. Дзе Паўлінка?.. (Жанчыны спалоханыя адступаюць ад мёртвай Паўлінкі). Што такое?.. Паўлінка... мілая... (Кідаецца да яе).

Поп. Раба Паўліна богу душу аддала.

Сучок (крычыць). Паўлінка! Паўлінка!.. Ня можа быць?.. Што-ж гэта?! (Абярнуўшыся да Сысоева). Ты яе ўмарыў, пракляты! Забойца! (Кідаецца да Сысоева, але той хаваецца за папа).

Сысоеў (паважна). Дарма балбочаш, хлапец,—сама памерла, ад радоў... А за такія абвінавачаньні я цябе пры сьведках у суд пацягну, як я ёсьць старшыня і пры выкананьні абавязкаў. (Бокам пасоўваецца да дзьвярэй).

Домна (пасьпешна). Вось і дзіцянё ваша, сыноч,—Міхалкам назвалі...

Поп (ціха). Тсс... ты... маўчы, яшчэ здагадаецца...

Сучок (бярэ дзіця на рукі). Дайце яго мне, бо і яго заморыце... Жонку загубілі, дык хоць сына выратую ад вас, паганья!

Сысоеў. Шкадуў, шкадуў байструка свайго, мо' такім-жа сабакам вырасьце.

Поп (асьцярожна). А хаваць як-жа будзеце, пахрысьціянскаму, ці пасавецкаму?

Сучок. Жывую мучылі. Над мёртвай ня дам зьдзеквацца! Ня дам мармытаць над ёй!.. Пахаваю сам... Чырвонае паханьне зраблю, каб усе ведалі... Забітую! Ахвяру вашу, ахвяру цемры сялянскай, каб усе бачылі!..

Сысоеў (ля дзьвярэй). Асьцярожна, асьцярожна, хлапец! За гэткія словы адкажаш; у мяне сьведкі ёсьць—і як я старшыня...

Сучок (адыходзячы). Нядоўга засталася табе панстваваць... Нядоўга... (Адыходзіць з дзіцянем на руках; у дзвях сустракаецца з інструктарам і варочаецца).

Зьява 7-ая

Інструктар акрвыканкому (уваходзіць і дастае з портфэлю паперу). Па загаду акрвыканкому выбары лічацца няправільнымі і назаўтра назначаецца агульны сход для перавыбараў старшыні сельсавету.

(Нямая сцэна—усе спалоханы).

З а с л о н а.

Вышлі з друку і прадаюцца наступныя п'есы
для сялянскага тэатру.

- У. Галубок—Суд. Камэдыя ў 1-м акце. Цана 20 к.
- В. Муйжэль—Жаніх з Піцера. П'еса ў 3-х дзях. Ц. 20 к.
- Ївушка-Калінушка—„Непаслухмяныя“. Ц. 20 к.
- Ю. Юрын—Савецкі Чорт. Камэдыя ў 3-х дзях. Ц. 20 к.
- Ї. Мысьлінскі—„Общепонятная“ мова. Жарту 1 дз. Ц. 10 к.
- А. Гаротны—І. Лекары і Лекі, ІІ. Два жаніхі.
П'есы ў 1 дзеі. Ц. 15 к.
- А. Гаротны—Перамена. П'еса ў 2 актах. Ц. 15 к.
- А. Неверов—Бабы. П'еса ў 4-х дзях. Ц. 40 к.
- М. Дзічок—Хто не працуе, той ня есьць. Інсцэніроўка
ў 3-х абразкох. Ц. 30 к.
- У. Дубок—У тыя дні. Рэволюцыйная п'еса ў 3-х дз. Ц. 30 к.
- А. Ляжневіч—Таміла. Мэлэдрама ў 5-ці дзях, па роману
Ф. Дзюшэна. Ц. 65 к.
- Ї. Бэн—„Нажыўся“. П'еса ў 2-х дз., 3-х абразкох. Ц. 30 к.
- Васіль Сташэўскі—На другі дзень. П'еска ў 1 дзеі. Ц. 15 к.
- „ Сашка будаўнік „ ў 2-х дз. Ц. 20 к.
- „ Бяспрытульныя „ ў 1 дзеі. Ц. 15 к.
- Ляжневіч—3 дымам-пажарам. Рэволюцыйная п'еса
ў 3-х дз. Ц. 50 к.

201014

337180

Gen.
Rg.

80000003 13662 1